

EDITORIAL

¿Nos aires per al valencianisme?

Estem en la "reentrée" i es supón que carregats d'energies per a afrontar el treball del dia a dia, i també per a seguir en el nostre **compromís** en la defensa d'un valencianisme que entenem de construcció i en estricta obediència als interessos valencians.

Com a associació som joves en estes batalles, però cada u de nosatres porta anys en el valencianisme assistint a una **dinàmica** que entenem es precis canviar, per una banda **reactivar** i per una altra **reordenar**. Molts mits han caigut en estos últims anys i, si la poesia es l'expressió més íntima de l'ànima i del pensament, ara, mes que mai,

a banda de poetes, que poden ser necessaris, precisem, perquè es fan **imprescindibles**, d'estratègies, d'estudis sociològics i de trobar la manera de cóm tornar a saber interessar a la societat en un missatge "pro" i no "anti", **constructiu** i no destructiu, també de denúncia (en el sentit de donar a conèixer), per supòst, però no en exclusivitat.

Hem assistit en els últims mesos a una confrontació política i a unes eleccions locals i autonòmiques, estem en vespres d'una convocatòria estatal. Segurament, una volta més, el valencianisme es quedarà **sense ser representat** per cap força política, encara que moltes es voldran revestir d'esta marca. Nosatres no som polítics, però sí que som ciutadans i, per això, nos preocupa que els cants de sirena d'alguns "voceros" enganyen novament als valencianistes. Si el valencianisme vol ser i estar, ho haurà de conseguir per sí mateix i, com quan u es menut i va a l'escola per a instruir-se i educar-se, també en el valencianisme **nos fa falta instrucció** (adquisició de coneiximents) i **educació**; la qual cosa ha faltat o ha segut mínimament cuidada.

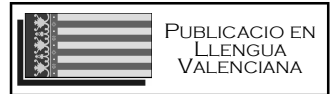
Però no es tracta de refundar cap moviment, ni d'aplicar tabula rasa, mes bé de fer **examen**, reconèixer la situació fent un

profund **anàlisi**, estudiar **estratègies** d'acció i per supòst, si es donara el cas, aparcar a tot aquell que, en pla messiànic, vullga convertir-se en salvador de la pàtria. El **treball col·lectiu**, la **consciència** sobre la realitat social del nostre poble, la **formació** adequada i conseguir **ser conseqüents**, especialment entre actius i accions, poden redundar en un **renaixement civc-cultural** que han de liderar els

mes preparats, que hauran de projectar els mes instruits i que hem de recolzar tots els qui, per convicció o formació, hem arribat a despertar en el nostre ser eixa condició valencianista, que es mes que un mer sentiment.

La nostra missió com a **Rogle** seguirà sent la que nos vam propondre, procurar tindre una presència social permanent i constant, seguir compartint i contrastant punts de vista, formarnos a base de l'intercanvi d'informació o de la llectura i de l'ensenyament. La nostra aspiració es vore un valencianisme a on hi haja **accions complementaries i sumatives**, a on les ambicions personals es duquen a uns altres camps de batalla, a on l'utilització d'estructures i plataformes per a medrar exclusivament en lo personal siga qüestionat i segat ans de produir un càncer en el restant del conjunt. Es difícil, ¿es idealisme pur?, pot ser, però estes podrien ser les bases per a l'inici d'un camí que obliga **esperances** i que puga conduir-nos a un futur millor i, lo que es mes important, a que es perpetuen els **valors** i els **signes identitaris** que nos fan **valencians** i no cap altra cosa.

Ahi estem i ahi nos trobarà qui nos busque perquè, encara que som conscients de que les nostres condicions nos impedeixen introduir en la força que vullguerem **nous aires** en este, mes que viciat, mon valencianista, estes llimitacions no nos impedeixen fer esta crida, i brindar-nos a participar en tots aquells que estiguen disposats a impulsar esta **renovació**, que es fa ya urgent.

PUBLICACIÓ EN
LLENGUA
VALENCIANA

LA CITA

Si caus set voltes, alça-te'n
huit.

Proverbi chino

SUMARI

- 1
• EDITORIAL: ¿**NOUS AIRES PER AL VALENCIANISME?**
- 2
• LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
• RESENYA BIBLIOGRÀFICA: **LA GUERRA INSIDIOSA. EL VALENCIANISME IRRESOLUT**
• EXCURSIÓ: **RACÓ DE L'OLLA**
- 3
• FRUITES, VERDURES I HORTALICES (XI): **PRUNES, DE LA PRUNERA**
• PROTAGONISTA DE LA FESTA D'ALGEMESI: **LA MOIXARANGA**
• PATRIMONI VALENCIÀ: **LA MARE DE DEU DE LA SALUT D'ALGEMESI**
- 4
• PASSATEMPS
• RONDALLA: **L'OBEDIÈNCIA A MIGES**

ACLARIMENT

Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra col·lectiva, l'encarregat de la redacció final de cada article te llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema es motiu de debat, però no de divisió, entre nosatres.

AVIS

¡Que facen fotocopies i les repartiquen als amics, recordons!
(El responsable de fer estos avisos se n'ha anat de vacances en agost i l'hem encarregat que fera el d'este mes al becari. Llamentablement te poqueta gràcia,...i el geni molt curt.)

ACTIVITATS CULTURALS SETEMBRE DE 2007

Este mes no tenim cap activitat de la qual informar-los. Acabades d'arribar de les vacances d'estiu, les entitats valencianistes comencen a organitzar el curs. Aprofitem l'espai per a, com ya ferem en el numero anterior a on donavem la benvinguda a la revista digital **VEU**, informar hui de l'aparició d'una nova revista en llengua valenciana, **MON ACTUAL**, i per a donar noticia del canvis que ha anunciat en el seu ultim numero la ya consolidada revista **Lletraferit**.

MON ACTUAL

Donem la benvinguda a esta nova revista escrita en llengua valenciana, que acaba d'apareixer en el mercat.

Vol ser una nova aposta per a afrontar la tematica mes diversa en el nostre idioma.

Nos consta que este ilusionant projecte vol cobrir un ampli espai de lectors i de temes a mes de circular pels canals normals de la premsa i distribuir-se en els quioscs.

Desigem al director del projecte, al consell de redaccio i a tots els qui la fan possible molt d'exit en esta nova aventura editorial.

Per a informar-se sobre els quioscs en els quals se pot adquirir en estos moments, o per a qualsevol altre tipu d'informacio, poden visitar la web

www.monactual.com

Lletraferit

Esta veterana revista ha anunciat uns canvis que passem a resumir.

A partir del numero 84 (ya en els quioscs) la periodicitat sera bimestral. Respecte al format, han optat per una impressio mes economica, encara que en el mateix cuidat disseny de sempre.

Mes important pareix el canvi en l'orientacio que anuncien en l'editorial. En ella es queixen de que "la cultura en valencià (en qualsevol valencià)" es una "màquina de desanimar, en que prima la pugna cainita entre les diverses faccions", per lo que volen convertir-se en un "estimulador cultural" a on "totes les iniciatives interessants tindran cabuda, vinguen d'a on vinguen". Una afirmacio especialment esperançadora, despres dels desencontres dels ultims anys en el mon valencianiste. Des de la nostra modestia de publicacio menuda i sense historia, coincidim en la seua intencio de sumar esforços i d'evitar enfrontaments en lo anecdotic quan estem d'acort tots en lo essencial. Com a secundari ha de quedar posar o no accents, escriure "llavors" o "entonces", lo important es l'objectiu comu de defendre la llengua valenciana front als qui volen suplantar-la.

La nostra salutacio i el nostre anim per als qui fan possible esta publicacio en esta nova etapa que s'han marcat.

Per a mes informacio: www.oronella.com

CONTACTA EN NOSATRES

¡L lector!, si vols donar la teua opinio, fer alguna sugerencia o tens algun dubte que pugam resoldre't, escriu-nos al nostre

Apartat de Correus 527
46002 Valencia ciutat

Tambe pots contactar a través del telefon:
617 030 370

Te recordem, ademes, que pots trobar la versio digital d'esta publicacio en les web:

www.cardonavives.com
<http://joanot.llenguavalencianasi.com>

RESENYA BIBLIOGRAFICA J.P.B.

Calpe i Climent, Angel V.

La guerra insidiosa. El valencianisme irresolut.

Coleccio Al Vent. Lo Rat Penat, Valencia, 1995.

(191 pàgines)

El titol del llibre fa referencia a la "guerra" que mantenen, no de forma oberta, sino insidiosa, les diverses concepcions del "valencianisme".

En la primera part, despres d'un rapit analisis de les causes de la guerra fins l'aparicio del pancatalanisme fusterià, l'autor passa a analizar el desenroll de la guerra mateixa, descrivint l'estrategia usada pel pancatalanisme i l'evolucio d'esta corrent, aixina com l'evolucio de l'antipancatalanisme cap a un nacionalisme valencià, en les dificultats i els errors comesos pel camí.

En la segona part fa un analisis de cada u dels factors poleemics, explicant les diferents postures i fent les seues propies propostes per al nacionalisme valencià. Aixina, analisa la condicio de nacio del nostre poble, el nom i les senyes d'identitat: senyera i himne. La part mes extensa tracta de la llengua valenciana: del nom, de la dificultat per a la normalisacio del seu us donat el predomini del castellà i, finalment, del model i el concepte de llengua -catala front a valencià-, a on se dete especialment a criticar determinades actituds (incompetents, inconscients i/o hipocrites) de molts "valencianistes".

Despres de les conclusions, un extens apendix dona conte del resultat de les Tertulies del Cabanyal, que tractaren estos mateixos temes en els anys 1988 i 1989.

Independentment de que se puga estar en desacort en algun punt en particular o en la trayectoria vital de l'autor en els anys posteriors, este llibre te el gran merit de fer un analisis complet de totes les branques de la polemica, criticant a dreta i esquerra, sense cap complaença, ajudant a entendre la situacio politica i social valenciana de les decades previes a l'any de la seua publicacio.

EXCURSIO

F.P.C.

Racó de l'Olla

COLLVERT

Situat dins del Parc Natural de l'Albufera, el Racó de l'Olla constituïx un entorn de saladar situat entre la llacuna de l'Albufera i la Devesa. Es tracta d'un ecosistema humit singular, en una de les zones naturals més importants de la conca mediterrànea. Entre les aus més representatives del Racó de l'Olla trobem els collverts (anets), foches, gavines, camallongues i garsetes blanques. Algunes d'elles son residents i unes altres migratòries, tant hivernals com de primavera-estiu, de

manera que, si fem visites ad este parage cada tres o quatre mesos, podrem observar la gran diversitat d'especies que alli fan niu.

Entre els servicis i equipaments que trobem en este recint tancat, s'ha de destacar el "Centre d'Informació i Educació Ambiental" destinat tant a la recepcio de visitants com a la realisacio dels programes de divulgacio i educacio ambientals. (Per cert, l'entrada es debades). Accedint a la Torre-mirador, (situada en el mateix edifici que el Centre d'Informació) es poden contemplar panoràmiques completes de la Devesa del Saler, del saladar del Racó de l'Olla, de la llacuna de l'Albufera, de la mar Mediterrànea i de l'àrea metropolitana de la ciutat de València. Passant el Centre d'informació/Torre-mirador, nos trobem dos sendes, una de les quals nos porta, a través d'una rica varietat d'especies de vegetacio, fins a l'Observatori d'aus. Es tracta d'una caseta de fusta des de la qual, en qualsevol época de l'any és possible observar i identificar les aus (les vistes poden resultar precioses). L'atra senda nos porta a les antigues cavallerices de l'hipodrom que va ser desmantellat. Es de destacar també la zona d'aparcament i l'àrea de pic-nic, la qual dispon de servicis basics per a l'us ludic: aigua, mobiliari rustic de taules i cadires, etc.

Per ultim dir que ad este parage s'accedix des de la carretera que va del Saler a El Perelló (CV-500), hem d'agarrar la desviacio que va a El Palmar i passats cinquanta metres a ma esquerra tenim l'entrada.

¡Que vostés s'ho passen be i no s'obliden dels prismatics! ¡Ah, i respecten la natura!

FRUITES, VERDURES I HORTALICES (XI)

Prunes, de la prunera (*Prunus domestica*) F.B.U.

Caldria, en primer lloc, reprendre el nom genuí valencià, de **pruna**, que lamentablement hui molts valenciàparlants castellanism, dient-li erròneament "**ciruelo**". Se cultiva en climes templats. Pel seu origen n'entrem dos classes clarament ben diferenciades: les europees conegudes comercialment com a **prunes allargades**, i les japoneses que són **redones**.

S'han dut a terme moltes milleres genètiques i selecció de mutacions que han donat lloc a una amplíssima gama de varietats: pel color de la pell **grog** o **roja intensa**; per la seua forma, **armelades europees** o **redones japoneses**. El color de la molla, a voltes se correspon en la de la pell (**groc = groc**), pero pot tindre **pell roja** i la carn **color groc**, o **roig**. El periodo de producció s'estén des de juny fins a ultims de setembre.

El seu us és molt variat, puix igual se'l mengem en fresc, com en melada en conserva, o també en suc. Les varietats **allargades** solen secar-les, fent-se panses, i aprofiten be com a fruit sec o en la cuina familiar i artesanal com a complement de plats de carn, aixina com també servix de matèria prima en diferents classes de rebosteria; no te desperdici. Ademés, te propietats laxants.

L'exportació en fresc és igualment important, especialment de les següents varietats, per orde d'inici de la seua collita: **Red Beauty, Golden Japan, Reina Claudia, Santa Rosa, Formosa, Burbank, Victoria, Blacks...** Encara que en Espanya es produïxen per tot arreu, les zones punteres per excelència són: Murcia, València, Sevilla, Huelva, Lleida i Saragossa.

PROTAGONISTA DE LES FESTES D'ALGEMESI J.M.M.

La Moixaranga

LES ALTES A LA PORTA DE LA BASILICA

La Moixaranga es un conjunt de figures o quadros plasticos que es representen en motiu de les festes majors d'Algemesi, i que esta localitat de La Ribera dedica a la Mare de Deu de la Salut. Estes figures es van construir pels moixaranguers -una important colla d'homens de les mes diverses edats- al compas i cadencia d'una musica que

s'interpreta en tabal i dolçaina, els instrumenst tradicionals valencians.

La Moixaranga consta d'un ball preliminar de quatre temps en el qual els membres es coloquen formant dos files, despres alcen unes torres humanes component unes figures que reben noms epecifics, depenent de la forma que adopten: Alta, la Torreta, el Pinet i atres modalitats no tan usuals. També es fan unes atres figures plasticques com ara la Maria, el Guio, l'Altar, l'Aranya, l'Enterro i moltes mes.

Esta manifestacio cultural està documentada en Algemesi a principis del s. XVIII (1723).

No ha faltat qui, davant l'harmoniosa i senyorial melodia de la Moixaranga, ha volgut elevar-la a categoria d'himne valencià. Be, cada cosa es cada cosa, la Moixaranga a la fi es un ball processional, d'un marcat caracter religios, encara que en ell nos pugam sentir identificats musicalment molts valencians.

PATRIMONI VALENCIÀ

LA MARE DE DEU DE LA SALUT D'ALGEMESI

Setembre es un mes de celebracions festives vinculades tradicionalment a l'arreglada de collites en molts dels pobles del nostre Regne. El dia 8 es un dia senyalat en el calendari festiu cristià puix es celebra la Nativitat de la Mare de Deu (popularment es diu que es el dia de totes les advocacions relacionades en una troballa o una aparicio); eixe es el cas que nos ocupa, una de les grans festes valencianes en la que, com en atres moltes, es barreja creencia, religiositat, tradicio i cultura popular: es tracta de la celebracio de la **Mare de Deu de la Salut d'Algemesi**.

Conta la tradicio i devocio popular que l'imatge fon trobada en el tronc d'una morera en 1247 i es te idea que, des de llavors, s'organisaven festes en el seu honor. Mes tardanament hi ha noticia de l'existencia de la Capella de la Troballa. La constancia de la celebracio festiva s'arregla en un document de 1610, en el qual es quantifiquen les despeses de la festa, la qual es fara general i s'instituirà molt probablement a partir de 1747.

MONUMENT A LA MOIXARANGA. ALGEMESI

Dos dies centrals la determinen, com sempre: la vespra i la propia festa, els dies 7 i 8 de setembre. Els actes religiosos marquen la celebracio que s'inicia el 6 de setembre de cada any en lo que es coneix com a "**nit del retorn**", dita aixina perque commemora el miraculos retorn de l'imatge de la Mare de Deu des d'Alzira (s. XIII); el dia 7 està marcat per un original voltejar de campanes i per l'eixida de la primera de les processons, nomenada de les **promeses**, la qual va precedida de les tradicionals danses que ya no faltaran en cap acompanyament a la Mare de Deu: la **Moixaranga** alça les seues torres, resona el ball dels Bastonets, seguix la Carchofa, els Arquets i els Pastorets, sona el Bolero de les Llaudadores i es dona pas a l'ancestral ball del Tornejants. La processó s'inicia seguint un ritual i un orde que inclou la desfilada de misteris i martiris, balladors, la Creu Major -que dona pas a la part propiament religiosa-, els Tornejants, l'estandart de la Mare de Deu, el public i els festers, l'anda, el clero i autoritats, seguix la banda de musica i les promeses. Dos processons mes compliran en el ritual complet. La segona, el mati del dia 8, curta pero solemne i plena de colorit, en la qual es poden vore ballar tots els balls alhora en la plaça major (es la processó que trasllada l'imatge des de la Capella de la Troballa a la Basilica Menor de Sant Jaume). La tercera e ultima processó -la **volta general**- ix al caure la vesprada, es la mes solemne, si es vol, i també la mes llarga, tant pel recorregut com pel temps de duracio, puix be a acabar-se a la matinada.

A banda de l'importancia religiosa descolla l'aspecte cultural, antropologic i, com no, folcloric que acompanya a la celebracio d'esta festivitad. Si hi ha que destacar algun dels elements de l'acompanyament est es, sense dubte, la Moixaranga, una dansa, la mes representativa d'Algemesi, encara que també la podem trobar en unes atres localitats valencianes (d'entre les que destaquen L'Alcudia i Titaigües) o exportada a Catalunya, a on es coneguda com el "Ball dels Valencians" i que es l'orige dels actuals "castellers".

Animem al lector a viure una festa original i unica que ha mereixcut de la Generalitat que s'iniciaren els corresponents tramits per a declarar-la Be d'Interes Cultural Immaterial, celebracio que ya goja del reconeiximent de **Festa d'Interes Turistic Nacional**.

Resol l'acrostic del costat a partir de les definicions. La solucio a peu de pagina.	1. Representacio de la figura d'un objecte en dibuix, pintura, escultura, fotografia, etc., en plural.	1	!	-	-	-	-	-	-
	2. Instrument de llaurança que servix per a cavar la terra.	2	-	-	X	-	-	-	-
	3. Titul nobiliari (en femeni).	3	-	O	-	-	-	-	-
	4. Insecte coleopter. Te forma semiesferica; la part superior es de color roig viu en set puntets negres.	4	-	-	A	-	-	-	-
	5. Nom d'un molusc en la pechina formada per dos valves de color negre blavenc; molt apreat en la nostra cuina.	5	-	-	-	O	-	-	-
	6. Dona que manté relacions sexuals a canvi de diners.	6	-	-	A	-	-	-	-
	7. En referencia al vent: correr, fer-se notar.	7	-	-	-	A	-	-	-
	PARAULA VERTICAL: Peça de forma rectangular, tradicionalment reomplida de pallorfa o llana i actualment feta en molls o un atre material elastic.								

RONDALLA

L'obediencia a miges

Un pare tenia tres filles: Maria, Teresa i Cristina. Les tres eren bones chiquetes, pero totes tenien el mateix defecte: que no feen mai les coses quan les manaven. Maria contestava sempre que li ordenaven una **faena**: "ara no puc". Teresa se queixava de que tot li ho encarregaven ad ella: "que faça la faena una atra". A Cristina no li podien dir res perque sempre estava ocupada **anant d'Herodes a Pilatos**.

Un dia el pare es donà conte de que els pantalons que li havien dut de la sastreria, i que encara no havia estrenat, li venien un poc llargs i era qüestio d'acurtar-los una miqueta. Crida a Maria.

-Marieta, ¿qué no m'acurtaras un poc els pantalons, que me venen un poquet llargs?

Marieta: - "ara no puc". Que estic fent una atra cosa.

Se dirigix a Teresa.

-Teresa, ¿no podras tu acurtar-me uns ditets els pantalons, que el sastre se n'ha anat una miqueta?

Teresa: -¿justament he de fer-ho yo, en tantes dones que hi ha en esta casa? Sempre m'ho manen tot a mi,

que estic carregada de **faena**, ¿per que no els ho diu a Maria o Cristina?

En aquell moment apareix Cristina, i son pare li diu: Cristineta, tu sí que em faras el favor d'acurtar-me els pantalons, ¿veritat? Es que el sastre no m'ha pres be les mides i me venen un poc llarguets.

Resposta de Cristina: pare, pareix **mentira** que voste això m'ho diga

justament a mi, en la **faena** que tinc. I li explica les dos o tres coses que ha de fer en seguida.

El pare no pot estrenar aquell dumenge els

pantalons per a anar a missa, com volia, i tot disgustat, en vore que te unes filles tan poc amables, se resigna, eixint al carrer en uns atres pantalons.

Mentrestant son pare estava en missa, les filles van anar reflexionant sobre lo malament que s'havien portat en ell i, una darrere de l'atra, les filles anaren acurtant, cinc o set **centimetros** cada una, els pantalons nous de son pare.

Maria va pensar: "pobre mon pare, a tot li dic que no; esta volta vaig a donar-li gust". I li **arromangà** dos dits els camals del pantalo.

Teresa va reflexionar: "pobre mon pare, tan bo que es i em dona tots els gusts, i yo lo desagradida que soc. Esta volta vaig a donar-li gust". I acurtà dos ditets mes els camals del pantalo.

Finalment, Cristina va considerar que son pare no era mereixedor de que ella se negara a obedir-lo, i digue en son interior: "pobre mon pare, tan bondados que es i tant be que se porta en mi, i de quina manera li ho pague: sempre **l'envie al rei que fa quinze**.

Per la "vesprà" el pare va voler posar-se els pantalons nous per a anar al cafe. Pensava; "me'ls pujare ben amunt i m'apretare be el cinturo i no ho coneixera ningú. Se posa els pantalons i, ¡quina no sería la seua sorpresa, en vore que li venien a mitan cama!

Rondalles de la meua terra.

Josep Maria Guinot i Galán

Real Academia de Cultura Valenciana,

Valencia, 1995

GLOSSARI (paraula/ sinonims: definicio)	Faena / quefer / tasca: Treball mental o fisic.	Frases fetes:
Arromangà de arromangar / alçar / enrollar: Replegar cap amunt les manegues o els camals de la roba.	Mentira: Afirmacio contraria a la que se sap, se creu o se pensa correcta.	Anar d'Herodes a Pilatos: anar d'un punt a un atre sense mes.
Centimetro: Mida de llongitud. Centesima part d'un metro.	Mentrestant / mentrimentes / mentres: En el mateix moment.	Enviar ad algu al rei que fa quinze: despedir-lo de mala manera.

Solucio: 1. IMAGENS 2. AIXADA 3. COMTESA 4. MARIETA 5. CLOCHINA 6. BAGASSA 7. BUFAR VERTICAL: MATALAF

I RECORDA... La paraula clau es **matalaf**. El plural es **matalafs**. **Matalafer/a** es la persona que te per ofici fer o vendre matalafs, tambe la persona que esponjava la llana dels matalafs. I **matalaferia** sería el lloc a on se fan o venen els matalafs. S'ha de considerar tambe la paraula **matalap** (plural, **matalaps**), utilisada en moltes zones per a referir-se a matalaf.